

Metodbok (att vidareutveckla): Stärkt demokratiarbete vid Sveriges naturbruksgymnasier

Bakgrund

Många naturbruksgymnasier ligger på landsbygden och har få elever och lärare med utländsk bakgrund. Detta ser skolorna som en utmaning med stor utvecklingspotential. Ungdomar som gått naturbruksprogrammet har goda möjligheter till såväl yrkesarbete inom naturbruk (lantbruk, skog, djur, trädgård) och angränsande verksamheter, liksom möjlighet till fortsatta högskolestudier, t.ex. inom naturvetenskap. Många naturbruksgymnasier har även gymnasiesär- samt vuxenelever. Avsaknaden av mångkulturella möten på dessa skolor kan lätt leda till okunskap om andra kulturer och till främlingsfientlighet och intolerans. Detta måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Okunskapen "i det övriga samhället" om landsbygdens möjligheter är på motsvarande sätt stor, så informationsspridning och möten behövs "åt bägge håll". Många naturbruksgymnasier vill arbeta aktivt med dessa frågor, och långsiktigt, om möjlighet ges.

Naturbruksskolornas förening, NF, har med projektmedel från Ungdomsstyrelsen (200.000 kr) under 2011-2012 drivit projektet Stärkt demokratiarbete vid Sveriges naturbruksgymnasier. Vid två fortbildningsdagar, med en månad emellan, medverkade föreläsare, och skolornas personal nätverkade och utbytte erfarenheter. Totalt deltog 40 personal från 14 naturbruksgymnasier över hela landet, i två parallella processer. Vid dessa dagar möttes skolledningar, kärn- och karaktärsämneslärare, instruktörer, elevhälsa, fritids- och internatpersonal samt service- och driftspersonal från olika skolor, det vill säga hela bredden av naturbruksskolornas personal. Syftet var såväl gemensam fortbildning, som att lyfta och synliggöra problemområden att bearbeta vidare. Se fyllig dokumentation på www.naturbruk.se/redirect.asp?p=1825.

En deltagare sammanfattade mångas synpunkter i sin utvärdering: *"Det som jag framförallt kommer att ta med mig är hur man bör arbeta med tolerans: det kontinuerliga, genomgripande, långsiktiga, systematiska arbetet (och att punktinsatser ej räcker till) och argumentationssättet med att prata om konsekvenserna av olika resonemang, samt att dels komma med fakta, och dels skapa empati."*

Projektet avslutas med denna "metodbok", som förhoppningsvis vidareutvecklas som ett "levande" dokument för att stödja skolorna i det fortsatta värdegrundsarbetet, samt att bädda för en bra växtplats för nya elever, såväl ungdoms- som vuxenelever, från många kulturer. Här presenteras konkreta tips och idéer att arbeta vidare med, såväl lokalt med skolans personal och elever, som i nätverket mellan skolorna. Många har lyft att det känns mer konstruktivt att jobba **för** något positivt, som för ökad tolerans, än att jobba mot något negativt, som att motverka främlingsfientlighet.

Behov

Projektet har bidragit till diskussion inom och mellan skolorna kring värdegrundsfrågor och att motverka intolerans, där man inser att ett starkt värdegrundsarbete är en förutsättning för elevernas lärande och utveckling. Många deltagare upplevde behov av stärkt värdegrundsarbete vid sin skola. Det gäller fortbildning för all personal, det vill säga många olika kategorier, samt metoder för att möta eleverna med information och argument. Detta för att motverka främlingsfientlighet, som grundar sig i okunskap och rädsla för något okänt. Fortbildningsarbetet hos personalen måste ske kontinuerligt, varje år, liksom att eleverna deltar i en värdegrundsprocess, över hela sin gymnasietid.

Information behöver spridas till, för dessa skolor, nya målgrupper om de goda möjligheterna till utbildning och arbete med naturbrukets varor och tjänster, och potentialen att utveckla nya verksamhetsområden. Många män och kvinnor med utländsk bakgrund har säkert erfarenhet och tankar om för Sverige nyskapande affärsidéer. Detta bidrar i högsta grad till en hållbar utveckling i Sverige, och globalt.

Många skolor erbjuder internatboende och har anställd fritidspersonal, och kan ha möjlighet att ta emot ensamkommande flyktingbarn. Många naturbruksgymnasier ser behov av rekrytering av personal med bakgrund från olika kulturer.

Efter fortbildningsdagarna har flera skolor hört av sig till NF för att få tips för fortsatt internt arbete med eleverna, liksom önskemål om fortsatt kompetensutveckling och erfarenhetsutbyte mellan skolorna. Värdegrundsfrågorna är mycket aktuella, såväl i samhället i stort, som vid NF:s medlemsskolor.

Demokratifrågor – värdegrundsarbete

I Skollagen (2010:800) 1 kapitel står

4 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov...

5 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling...

(www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/?bet=2010:800#K1)

Varje skola ska varje år ta fram en likabehandlingsplan. Planen bör vara ett aktivt dokument, som arbetas igenom och diskuteras av all personal och alla elever, och inte bli liggande som hyllvärmare, se www.skolverket.se/skolutveckling/vardegrund. Syftet är att främja elevers lika rättigheter med avseende på diskrimineringsgrunderna, samt förebygga och förhindra diskriminering, trakasserier och kränkande behandling. Diskrimineringsgrunderna är tydligt definierade i diskrimineringslagen och vilar på FN-konventionen om de mänskliga rättigheterna och barnkonventionen samt EG-direktiven.

De lagskyddade diskrimineringsgrunderna är kön, könsidentitet eller könsuttryck, etnisk tillhörighet, religion och annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning samt ålder. Varje skola är skyldig att arbeta förebyggande mot diskriminering på alla grunder, förutom könsidentitet/-uttryck och ålder. Diskrimineringsombudsmannen DO rekommenderar ändå att skolor arbetar förebyggande även när det gäller dessa grunder. Ett förebyggande arbete minskar risken för diskriminering och trakasserier. Planen ska även innehålla en uppföljning av fjolårets åtgärder.

I DO:s handledning "Lika rättigheter i skolan" finns hjälpmedlet Hjulet för likabehandlingsarbete, se www.do.se/sv/Material/Forebygga-diskriminering-och-krankande-behandling-i-skolan. DO har även utvecklat verktyget Plan för skolan, där varje skola kan få hjälp att ta fram sin plan mot diskriminering och kränkande behandling, se www.planforskolan.se. Inspiration från många likabehandlingsplaner för gymnasieskolor kan hämtas på nätet.

Fortbildning av naturbruksskolornas personal

Vid de gemensamma fortbildningsdagarna lyftes vikten av att all personal vid skolorna, inte bara lärare i svenska, samhällskunskap och religion, är engagerade i likabehandlingsarbetet. Detta kräver fortbildning samt engagemang. Rektor är ytterst ansvarig.

Ett annat förslag är att skolans personal, som stående punkt vid personalmöten, tar upp punkten Värdegrundsarbete: aktuellt läge och planer framöver för personal respektive elever. Ansvarig person bör utses i varje arbetslag (motsvarande).

Olika organisationer erbjuder fortbildning för skolpersonal i frågor som rör värdegrund och arbete för att motverka intolerans och främlingsfientlighet. Här kan nämnas Expo, www.expo.se, och Ungdom mot rasism, www.umar.nu, vilka ofta samverkar med andra organisationer för att nå spridning.

Sajten Expo Skola är en värdefull kunskapsbank för lärare och elever om organiserad rasism och intolerans. Expo tipsar om att skolorna måste hålla koll på främlingsfientliga sajter, se www.skola.expo.se. Expo har även startat ett lärarnätverk för utbyte av erfarenheter.

I regeringens arbete med tolerans, se www.regeringen.se/tolerans, presenteras och bemöts vanliga nätmyter om invandrare och minoriteter.

Forum för levande historia arbetar utifrån att det går att dra lärdom av historien för att motverka och förebygga intolerans. I antologin Tolerera belyses begreppen intolerans och tolerans ur ett psykologiskt perspektiv, med fokus på individen, och med utgångspunkten att ett tolerantare samhälle är både möjligt och nödvändigt, se www.levandehistoria.se/materialarkiv.

Exempel på verktyg för att kartlägga förekomsten av, eller risk för, diskriminering och trakasserier på en arbetsplats är Växthuset från DO, se www.do.se/vaxthuset. Metoden är gruppbaserad och kan verka som ett första steg i ett förändringsarbete. Ett Växthuspass tar cirka 4 timmar att genomföra i grupp. Växthusmetoden består av en växthusplansch, en dvd-film, ett antal symbolark, ett antal frågeblad och en handledning.

Grans naturbruksgymnasium har nyttjat Växthuset i personalens värdegrundsarbete, se www.grans.naturbruksgymn.se/MeromGran/Aortavårvärdegrund/tabid/77/Default.aspx, Aorta – vår värdegrund (Ansvar, Omtanke, Respekt, Trygghet, Arbetsglädje). Skolan ser det som en viktig bas inför arbetet med eleverna.

Rekrytering av personal

Vid träffarna diskuterades möjligheten att, i högre grad än idag, rekrytera personal med olika kulturell bakgrund. Hur utformas annonser? Vilka kriterier ses som viktiga? Kan annonser göras mer inbjudande för människor med olika kulturella bakgrunder?

En tankeväckare inför rekrytering av skolpersonal är Heja Jobbet, www.hejajobbet.se, utvecklat av 5i12-rörelsen, www.5i12.se, med en virtuell rundvandring på en arbetsplats. Utbildningspaketet innehåller humor, konflikter och fördomar, och består av videofilmer, övningar, diskussionsfrågor och röster. Syftet är att öppna arbetsplatserna för människor med utländsk bakgrund så att de kan få jobb utifrån sin kompetens.

Värdegrund – en röd tråd genom gymnasietiden

Skolans elever ska vara aktiva i utvecklandet och uppföljandet av den årliga lika-behandlingsplanen. Elevrepresentanter ska även finnas med i skolans trygghetsråd.

Värdegrundsarbetet bör gå som en röd, utvecklande, tråd genom gymnasietiden. Det räcker inte med någon enstaka temadag kring att motverka rasism, det kan leda helt fel. Det är i olika sammanhang bättre att lyfta likheter, än att fokusera på olikheter.

Exempel på progression i värdegrundsarbetet är teman med övningar som vävs in i övrig undervisning. Exempel från naturbruksgymnasiet Uddetorp:

- årskurs 1, med nio tillfällen: att lära känna sig själv, vänskap, samarbete, nätmobbning, psykisk hälsa, information om ungdomsmottagningen, ANT etc.,
- årskurs 2, med sex tillfällen: positiva egenskaper, konflikthantering, sex- och samlevnad, nätmobbning, samt
- årskurs 3, med fyra tillfällen: våld i nära relationer, krishantering, coachning, framtid.

Även naturbruksgymnasiet Ingelstad planerar att arbeta med progression; i åk 1 med tema individ och självkänsla, i åk 2 med demokrati, alkohol, svenskhet, och i åk 3 mot rasism, diskriminering och homofobi.

Detta arbetssätt överensstämmer med den processtanke för skolan som presenteras av New Connexion, www.newconnexion.se, omnämnt i Bengt Westerbergs utredning Främlingsfienden inom oss, SOU 2012:74 (www.regeringen.se/sb/d/15547/a/203123). New Connexion är ett läromedel och arbetssätt som verkar för öppenhet och kulturell förståelse, samt mot rasism. År 1 ges grunderna, år 2 en fördjupning mot ett mångkulturellt perspektiv, år 3 arbetar man med problematisering och ett integrerande perspektiv. Kontakter har tagits av NF för att undersöka möjligheter till samverkan.

Värdegrundsarbetet i undervisningen bör

- utgå från den enskilde individen, och
- väva in en berättelse som väcker nyfikenhet, inlevelseförmåga och empati.

Ett exempel som lyftes: En stor naturkatastrof tvingar dig, din familj och hela omgivningen att lämna Sverige hals över huvud. Vad händer då....?

Främlingsfientlighet och intolerans måste bemötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Det finns flera organisationer som kan bidra med föreläsningar och övningar med eleverna, som Expo, www.expo.se, och Ungdom mot rasism, www.umar.nu.

Expo Skola är ett bra lärmaterial att nyttja i undervisningen om organiserad rasism och intolerans och att bemöta främlingsfientliga påståenden, se www.skola.expo.se.

Andra exempel på material som lyfts av skolorna vid fortbildningsdagarna är filmer, som jihadfarsen *Four lions*, och filmer med lärarhandledningsmaterial via Svenska Filminstitutet, t.ex. *Ett öga rött*, *Crash*, *Boy A*, *Die Welle*, *American History X*, se www.sfi.se/sv/filmiskolan. Det är viktigt med förberedande och uppföljande arbete.

Skolvalet ligger ofta "ett riksdagsval före" övriga samhället. Intolerans är ofta större bland ungdomar än medelålders. Höga siffror för främlingsfientliga partier har ofta redovisats vid gymnasieskolor med yrkesprogram, med stor andel killar, och där organiserad skoldebatt har saknats innan skolvalets genomförande.

Flera organisationer och kommuner samverkar i toleransprojektet "Kungälvsmodellen", www.teskedorden.se/for-skolan/toleransprojektet där pedagogen Christer Mattsson har utarbetat en metod för att möta elever som stör och kränker i skolan. I genomsnitt finns en till tre intoleranta elever i varje klass. Dessa möts bäst med respekt. Först när läraren förstår vad som ligger bakom elevens främlingsfientlighet kan hen möta elever med dialog och pedagogik. Se även boken *Ingen blir nazist över en natt* av Magnus Hermansson Adler och Christer Mattsson.

Flera skolor har lyft önskan om samverkansprojekt med grund- och gymnasieskolor, så att de egna eleverna får möjlighet att möta elever med utländsk bakgrund. T.ex. kan elever vid naturbruksskolorna visa runt i sina verksamheter (växthus, odling, maskiner, djur, etc.) och informera om sin vardag, och tvärtom. Detta kanske kan utvecklas som moment i utbildningen, samt stödja ett entreprenöriellt förhållningssätt.

Det finns behov att lyfta ge en positiv bild av naturbrukets arbetsmöjligheter för nya målgrupper. Det behövs en enkel folder, spridning av information om utbildningar (naturbruk.se) och yrken (pluggagrönt.se), gärna i samverkan med andra organisationer.

Samhället har stort behov av att skapa nya arbetstillfällen. Här kan naturbruksskolorna spela en viktig roll för utbildning och praktik som i många fall leder till jobb, för såväl unga som äldre, gärna med en mångfald bakgrunder.

Ett lyckosamt värdegrundsarbete kräver medvetet, långsiktigt och systematiskt arbete. Om önskemål finns av fortsatt samverkan i värdegrundsfrågor, så kan idéer diskuteras med Naturbruksskolornas Förening.

Filnamn: Metodbok_värdegrundsarbete_v1.doc
Katalog: C:\Documents and Settings\Ralph\Skrivbord
Mall: C:\Documents and Settings\Ralph\Application
Data\Microsoft\Mallar\Normal.dot
Rubrik: Metodbok (att vidareutveckla):
Ämne:
Författare: Maria Elinder
Nyckelord:
Kommentarer:
Datum: 2012-12-21 06:56:00
Version: 2
Senast sparad: 2012-12-21 06:56:00
Senast sparad av: Ralph Engstrand
Total redigeringstid: 8 minuter
Senast utskrivet: 2012-12-21 06:57:00
Vid senaste fullständiga utskrift
Antal sidor: 5
Antal ord: 2 562 (cirka)
Antal tecken: 13 584 (cirka)